पक्ष्मकोपस्तथैव च । एकविंशतिरित्येते विकारा वर्त्मसंश्रयाः । नामभिस्ते समुद्दिष्टा वर्त्मयैस्तान् प्रचक्ष्महे । पिडकाभ्यन्तरसुखी बाह्याधोवर्त्मसंश्रया । विद्रधीत्येकिनी१ नाम तद्रूपपिडकान्विता । कुम्भीकबीजप्रतिमाः पिडकाः पक्ष्मवर्त्मनोः । आध्मायन्ते तु भिन्नाः वाः कुम्भीकपिडकाश्च ताः । कण्डूलावान्विता गुर्व्यो रक्तसर्षपसन्निभाः । पिडकाश्च रुजावत्यः पोथक्यः१ इति संज्ञिताः । पिडकाभिः सुरूक्ष्माभिर्घनाभिरभिसंहता । पिडका वा खरा स्थूला वा ज्ञेया वर्त्मशर्करा४ । सूक्ष्माः खराश्च वर्त्मस्थाः कठिनाः वर्त्मकीर्त्यते । दीर्घोऽङ्कुरः खरः स्तब्धो दारुणो वर्त्मबन्धनः । व्याधिरेष समाख्यातः शुष्कार्श ६ इति संज्ञितः । दोषतोटवती तासां पिडका वर्त्मसंभवा । स्निग्धा मन्दरुजा सूक्ष्मा ज्ञेया सोऽञ्जननामिका७ । वर्त्मोपचीयते यस्य पिडकाभिः समन्ततः । सर्षपाभिः समाभिश्च विद्याद्वर्त्मार्बुदं तत् । कण्डूमताल्पतोदेन वर्त्मशोफेन यो नरः । न संस्पर्शादवेदन्ति भवेद्वर्त्मगतः स वर्त्मनः । सहल्पवेदनं तार्क्ष्यं तद्वर्त्म संभवेच्च । अश्रुस्रावी भवेद्वर्त्म क्लिष्टवर्त्म१० तदा टिप्येत् । क्लिष्टं पुनः पित्तयुक्तं विदहेच्छोणितं यदा । तदा क्लिष्टत्वमापन्नमुच्यते वर्त्मकर्दमम्११। यद्वर्त्म बाह्यतोऽल्पं श्यावं शूनं सवेदनम् । दाहकण्डूपरीतं श्यावर्त्मेति१२ तन्मतम् । अरुजं बाह्यतः शूनमन्तःक्लिष्टं श्यावर्त्मेति१३ । कण्डूनिस्तोदभूयिष्ठं क्लिष्टवर्त्म १४ तदुच्यते । यस्य धौतानि धौतानि सम्बध्यन्ते पुनः पुनः । वर्त्मान्यपरिपक्वानि विद्याद्क्लिष्टवर्त्म १५ तत् । विसंस्पर्शमन्निनिखेटं वर्त्म यस्य निमीलयते । एतद्वातकृतं१६ विद्यात् सहजं यदि वाऽरुजम् । वर्त्मान्तरस्थं विषमं ग्रन्थिभूतमवेदनम् । विद्ध्येयमर्बुदं १६ पुंसां सरक्तमवसन्नितम् । निमेषधीः शिरा वायुः प्रविष्टो वर्त्मसंश्रयाः । चालयेद्दृष्टिवर्त्मानि निमेषः १७ स गदो मतः । क्लिष्टास्विष्टा विवर्द्धन्ते वर्त्मस्था स्कन्दवोऽङ्कुराः । दाहकण्डूरुजोपेतास्तेऽर्शःशोणितसंज्ञाः१८ । अपाकः कठिनः स्थूलो ग्रन्थिवर्त्मभवोऽरुजः । सकण्डूः पिच्छिलः कोलप्रमाणो बलवाऽस्तु सः । शूनं यद्वर्त्म बहुभिः सूक्ष्मैरङ्कुरैः समन्वितम् । विषमन्तर्जलं इव विसवर्त्मेति २०तन्मतम् । पक्ष्माण्यपगता दीर्घाण्यीक्ष्याणि खराणि च । निर्मूलं यान्ति पक्ष्माणि तैर्जुष्टान्यपि दूयते । उत्पाटितैः पुनः प्राप्तिः पक्ष्मभिश्चोपजायते । वातातपानलद्वेषी पक्ष्मकोपः २१ स उच्यते ।" तच्चिकित्सा तत्र दृश्या । वर्त्मनि स्त्री इत-अनि सुट् च । पथि उणा० ।

वर्द्ध छेदने पूरणे च चु० उभ० सक० सेट् । वर्द्धयति ते अववर्द्धत त । [भावे अच् । २पूरणे ३छेदे च ।

वर्द्ध पु० इध-अच् । १आङ्घ्रिप्रास (वामनहाटि) जटा० वर्द्ध-

वर्द्धक पुं० इध-ण्वुल् । १आङ्घ्रिपयष्टी (वामनहाटी) अमरः इध-वा वर्द्ध-ण्वुल् ।२पूरके ३छेदके ४वर्द्धिकारके च त्रि० ।

वर्द्धकि पु० वर्द्ध-छेदने अच् कप-डि कर्म० । त्वष्टरि (कुमार) अमरः । [जातिभेदे शब्दर० ।

वर्द्धकिन् पु० वर्द्धकः वर्द्धोऽस्त्यस्य इनि । त्वष्टरि (कुमार)

वर्द्धन न० इध-वर्द्ध-भावे ल्युट् । १छेदने २पूरणे च मेदि० । इध णिच्-ल्यु । २वर्द्धिकारके त्रि० । "करोमि क्षितिवर्द्धनम्" भट्टिः । इध-ल्यु । ४वर्द्धियुक्ते त्रि० ।

वर्द्धनी स्त्री वर्द्धतेऽनया इध-णिच्-ल्युट् ङीप् । १संमार्जन्याम् २खड्गा मेदि० ३शनाकपालभेदे च (वद्दना) जटा० ।

वर्द्धमान पु० इध-शानच् । १एरण्डवृक्षे अमरः । २वर्द्धिशीले त्रि० । ३शरावे ऋतुपालभेदे ४विष्णौ ५पशुभेदे च मेदि० । ६जिनभेदे हेमच० । ७वामना गृहभेदे हला० । ८देशभेदे इ० स० १४अ० कूर्मविभागशब्दे दृश्यम् । ९नगरभेदे च । १०वर्द्धियुक्ते त्रि० ।

वर्द्धापन न० वर्द्धं छेदं करोति वर्द्ध+णिच्-आप् च ततो भावे ल्युट् । नाडीच्छेदसंस्कृते संस्कारभेदे त्रि० तत्र रघु० ।

वर्द्धित न० वर्द्ध-क्त । १छेदिते २पूरिते ३प्रस्तुते च ।

वर्द्धिष्णु त्रि० इध-इष्णुच् । वर्द्धिशीले । [भरतः ङीप् ।

वर्ध्र न० इध-इन् । १चर्मणि उणादिको० । २चर्मरज्जौ स्त्री

वर्पस् न० वृ-असुन् पुव् । रूपे निघण्टुः ।

वर्फ गतौ वधे च भ्वा० पर० सक० सेट् । वर्फति अवर्फीत् ।

वर्म्मकण्टक पु० वर्म्म इव कण्टकोऽस्य । सर्पटे राजनि० ।

वर्म्मकषा स्त्री वर्म-कषति अच् । (चामकषा) सन्नाहाम् शब्दर० ।

वर्म्मन् न० वृ-मनिन् । १कवचे सन्नाहे अमरः । २शक्तियोपाधौ पु० । "वर्म्मान्तं शक्तियस्य तु" शातातपः ।

वर्म्महर पु० वर्म्म हरति हृ-अच् । सन्नाहधारणयोग्य अवस्थाभेदे तत्रैव । "वर्म्महरः कुमारः" रघुः ।

वर्म्मि पु० वृ-बा० मिन् । (वार्मि) मत्स्यभेदे राजनि० ।

वर्म्मित त्रि० वर्म करोति णिच्-क्त । १कृतसन्नाहे २वर्म्मयुक्ते च

वर्य्य त्रि० वृ-यत् । १प्रधाने श्रेष्ठे च अमरः । २कामदेवे